

Grundlagsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av hälso- och sjukvårdslagen och lagar som har samband med den

Till social- och hälsovårdsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av hälso- och sjukvårdslagen och lagar som har samband med den (RP 118/2025 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande till social- och hälsovårdsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- jurist Sini Huikuri, social- och hälsovårdsministeriet
- jurist Eveliina Ignatius, social- och hälsovårdsministeriet
- konsultativ tjänsteman Outi Äyräs-Blumberg, social- och hälsovårdsministeriet
- professor (emerita) Raija Huhtanen
- professor Olli Mäenpää.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- professor Tomi Voutilainen.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att hälso- och sjukvårdslagen, värnpliktslagen, lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor, lagen om behandling av personuppgifter inom Försvarsmakten och lagen om elev- och studerandevård ändras.

Ändringen av hälso- och sjukvårdslagen avses träda i kraft den 1 januari 2026.

I propositionen ingår ett avsnitt om lagförslagets förhållande till grundlagen och lagstiftningsordningen. Regeringen anser att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Regeringen anser det dock behövligt att grundlagsutskottet lämnar utlåtande om propositionen.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Utgångspunkter

(1) I propositionen föreslås det att de bestämmelser i hälso- och sjukvårdslagen som gäller rådgivningsbyråttjänster, skol- och studerandehälsovård samt mun- och tandvård för barn och unga ändras så att det i lagen inte längre ska föreskrivas om exakta tidpunkter då hälsoundersökningar ska genomföras. Bestämmelser om tidpunkterna för och innehållet i hälsoundersökningarna ska i fortsättningen utfärdas genom förordning. I propositionen föreslås bestämmelser om en elektronisk hälsoenkät, som ska användas inom studerandehälsovården och utnyttjas vid hälsoundersökningen på förhand vid utarbetandet av förslaget till bedömning av tjänstedugligheten.

Elektronisk hälsoenkät

(2) Hälso- och sjukvårdslagen föreslås få en ny 70 a § med bestämmelser om en elektronisk hälsoenkät. Enligt den föreslagna bestämmelsen ska välfärdsområdena använda en elektronisk hälsoenkät när de ordnar hälsoundersökningar för studerande som avses i 15 a § 2 mom. samt för uppbådspliktiga och för kvinnor som söker till frivillig militärtjänst. Bestämmelserna om skyldigheten att göra en hälsoenkät finns i 17 § 1 mom. 2 punkten.

(3) Svaren på en hälsoförfrågan enligt 70 a § i lagförslag 1 kan innehålla känsliga personuppgifter som hör till kärnan i skyddet för privatlivet och personuppgifter enligt 10 § 1 mom. i grundlagen (t.ex. GrUU 4/2021 rd, stycke 6). Grundlagsutskottet har betonat vikten av patientens rätt att bestämma över informationen om sig själv och kravet på patientens samtycke som tillgodoser den samt betydelsen av att regleringen är heltäckande och exakt när det handlar om behandling av känsliga personuppgifter. Grundlagsutskottet anser att omfattande databaser med känsliga uppgifter medför allvarliga risker för informationssäkerheten och missbruk av uppgifter. Riskerna kan i sista hand utgöra ett hot mot personers identitet. Därför måste det finnas exakta och noggrant avgränsade bestämmelser om att det är tillåtet att behandla känsliga uppgifter bara om det är absolut nödvändigt. Dessutom måste bestämmelserna om behandling av känsliga uppgifter vara detaljerade och heltäckande inom den ram som dataskyddsförordningen tillåter (GrUU 4/2021 rd, stycken 4, 9, 15—45 och de utlåtanden som nämns där). Enligt 70 a § i lagförslaget ska Institutet för hälsa och välfärd fastställa innehållet i hälsoenkäten. I den föreslagna bestämmelsen har det inte ställts några begränsningar för informationsinnehållet i enkäten och innehållet har heller inte begränsats till det som är absolut nödvändigt. Grundlagsutskottet anser att det av konstitutionella skäl är nödvändigt att begränsa de uppgifter som samlas in i en enkät till vad som är absolut nödvändigt. Social- och hälsovårdsutskottet bör precisera den föreslagna regleringen.

(4) I specialmotiveringen till den föreslagna 70 a § (s. 89) konstateras det att den elektroniska hälsoenkät som avses i bestämmelsen och den tillhörande automatiserade processen ska genomföras på ett människokontrollerat sätt i enlighet med EU:s allmänna dataskyddsförordning. Grundlagsutskottet noterar att det av förslaget inte på författningsnivå framgår att det inte är fråga om automatiserade beslut utan om basinformation för en bedömning som utförs av en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården. Grundlagsutskottet anser att social- och hälsovårdsutskottet bör överväga om regleringen bör preciseras till denna del.

Utlåtande GrUU 39/2025 rd

(5) Enligt utredning till grundlagsutskottet är bestämmelserna om elektronisk hälsoenkät inte i övrigt heller nödvändigtvis helt tydliga ur dataskyddsförordningens synvinkel med avseende på behörighets- och ansvarsfrågorna i anslutning till behandlingen av personuppgifter. Social- och hälsovårdsutskottet bör ännu försäkra sig om att regleringen är förenlig med EU:s allmänna dataskyddsförordning.

Samtycke

(6) I propositionen föreslås det att 15 a § 3 mom. i lagförslag 1 ändras så att det i den omfattande hälsoundersökningen får med vårdnadshavarens eller någon annan laglig företrädares skriftliga samtycke inkluderas en bedömning som skolans lärare eller klassföreståndaren har gjort av elevens lärande, utveckling och välbefinnande i skolan. Bedömningen ska innehålla de uppgifter som behövs för att bedöma behovet av hälso- och sjukvård eller stöd samt för att ordna och genomföra vården och stödet.

(7) Enligt 6 § 3 mom. i grundlagen ska barn bemötas som jämlika individer och de ska ha rätt till medinflytande enligt sin utvecklingsnivå i frågor som gäller dem själva. Även artikel 12 i konventionen om barnets rättigheter föreskriver att barnet ska tillförsäkras rätt att uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör barnet samt att barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

(8) Att barnets samtycke eller avsaknaden av samtycke inte beaktas i 15 a § 3 mom. i lagförslag 1 motiveras inte i propositionen. Grundlagsutskottet anser att det i konstitutionellt hänseende inte är helt problemfritt att låta bli att beakta barnets åsikt i 15 a § 3 mom. Utskottet anser att det av bestämmelsen bör framgå att barnets samtycke bör tillmätas betydelse när barnet med beaktande av sin ålder och utvecklingsnivå förmår fatta beslut i ett ärende. Social- och hälsovårdsutskottet bör precisera den föreslagna regleringen.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet anför

att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Utlåtande GrUU 39/2025 rd

Helsingfors 15.10.2025

I den avgörande behandlingen deltog

vice ordförande Wille Rydman saf
medlem Fatim Diarra gröna (delvis)
medlem Petri Honkonen cent
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Atte Kaleva saml
medlem Teemu Keskisarja saf
medlem Kimmo Kiljunen sd
medlem Johannes Koskinen sd
medlem Jarmo Lindberg saml
medlem Mats Löfström sv
medlem Mira Nieminen saf
medlem Johanna Ojala-Niemelä sd
medlem Onni Rostila saf
medlem Johannes Yrttiaho vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Lauri Koskentausta.